

πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν ἀμαθῶν τὰς ἀκατανοήτους αὐτοῖς ἀληθείας, ἀποδεικνύει ἡμῖν, ὅτι ὑπῆρχον τότε δύο φιλοσοφίαι. Ἡ μὲν, ἐσωτερικὴ φιλοσοφία καλουμένη, ἦτο φύλαξ τῶν ἐπιστημονικῶν θησαυρῶν· ἡ δὲ, ἐξωτερικὴ φιλοσοφία ὀνομαζομένη, ἔκρυπτε δι' ἐμβληματίων καὶ σχημάτων πᾶσαν τὴν τῶν μυθόντων καὶ μυουμένων σοφίαν. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἐγίνωσκεν ὁ ὄχλος, ὁ αἰὲς μὲν ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἀπατώμενος, ἥκιστα δὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς πλάνης διακρίνων. Ἐν τούτοις αἱ ἐκ διαμέτρου ἀντικείμεναι φιλοσοφίαι αὗται ἦσαν τότε ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαι, διότι δὲν ἠδύναντο ἀτιμωρητὶ τὰ πάντα νὰ διαδίδωσι τῷ λαῷ, ὅστις, καθὼς καὶ σήμερον, εἶχε τὰς ἐαυτοῦ δοξασίας καὶ δεισιδαιμονίας. Εἶναι γνωστὰ ὅσα ὑπέστησαν τινες τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος φιλόσοφοι, διότι ἐξήγαγον ἐκ τοῦ ἀδύτου τινὰς τῶν ἀποκρύφων ἀληθειῶν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

Η ΤΙΜΙΟΤΗΣ ΕΝ Τῇ ΠΑΙΔΙΚῇ ΠΑΙΚΙΑΙ.

Α'.

Ἡ τιμιότης εἶναι ὅλως ἰδιόζουσα ἀρετὴ, καθ' ὅσον οὐχὶ μόνον ὑπάρχουσι βαθμοὶ ἀλλὰ καὶ κατηγορίαι τιμιότητος. Αἱ κατηγορίαι αὗται καὶ οἱ βαθμοὶ οὗτοι οἶονε διαιρέσεις εἶναι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκήματος, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀλλήλας συγκοινωνοῦσαι. Ὀλίγιστοι κέκτῃνται φυσικῶς πᾶσας τὰς χρηστότητας. Ὑπάρχουσιν ἄνδρες φημιζόμενοι ἐπὶ τιμιότητι, οἵτινες οὐδὲ κατὰ ἑκατοστὸν θὰ σὲ ἠδίκουν ἐν τινι ληψοδοσίᾳ, ἀλλ' οἵτινες ἄνευ ἐλαχίστου ἐλέγχου τοῦ συνειδότος σοὶ πωλοῦσιν ὡς λαμπρὸν ἓνα ἵππον, ἔχοντα ἀνίατον ἀλλὰ μὴ φανερόν ἐλάττωμα· ἡ τιμιότης τῶν τοιούτων ἵσταται μέχρι τῆς θύρας τοῦ ἱπποστασίου. Ὑπάρχουσιν ἕτεροι ἀποτροπιαζόμενοι μὲν νὰ λάβωσι παρὰ σοῦ ἀργύριον, ἀλλ' οἵτινες δὲν σοὶ ἐπιστρέφουσι ποτε ὅ,τι τοῖς ἐδάνεισας. Ἄλλοι πάλιν σοὶ ἐπιστρέφουσι μὲν τὰ χρήματα, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ τὰ βιβλία σου. Ἄλλοι ἐμπαθεῖς συλλέκται ἀναγλύφων, ἀντιγράφων, καλλιτεχνημάτων, εὐρίσκουσιν ἐν τῇ σφοδρᾷ αὐτῶν ἐπιθυμίᾳ περίστασιν τινὰ τοσοῦτον ἐλαφρᾶν, ὥστε ποσῶς δὲν σκέπτονται ὅτι ἔχουσι τύφεις περὶ τῆς δολιότητος αὐτῶν.

Εἷς τῶν φίλων μου ἐκόμισεν ἐκ τινος εἰς τὸ Μεξικὸν περιοδείας αὐτοῦ πλεῖστα πολύτιμα περίεργα πράγματα, καὶ μεταξὺ ἄλλων εἰκόνα ἐκ Γουαδελούπης, περιβολῆς περιεργοτάτης. Πρωίαν τινὰ μεταβαίνει παρ' αὐτῷ φοβερός ἐραστὴς ἀθυρμάτων· ἅμα τῇ πρώτῃ ὄψει προσκαλλᾶται εἰς τὴν μικρὰν ταύτην εἰκόνα.

— Πωλήσατέ μοι ταύτην, σᾶς παρακαλῶ.

— Δὲν πωλεῖται.

— Σᾶς δίδω ὅσα μὲ ζητήσετε.

— Δὲν θέλω καμμίαν τιμὴν.

— Τότε λοιπὸν, ἀνέκραξε μετὰ τῆς ἐκ τοῦ πάθους αὐτοῦ ἀφελείας, δόξε μοι αὐτήν.

— Ἀστειεύεσθε; ἀπαντᾷ ὁ φίλος μειδιῶν.

— Σᾶς ὀρκίζομαι! δὲν δύναμαι νὰ ἡσυχάσω. Ἡ μικρὰ αὕτη εἰκὼν μοῦ ταρασσεὶ τὸν νοῦν.

— Ὁραῖος χαριεντισμός.

— Μοὶ τὴν ἀρνεῖσθε;

— Ναί.

— Ἐ! λοιπὸν τὴν λαμβάνω.

Καὶ ἀμέσως ἀρπάζει τὴν εἰκόνα, καθ' ὃν τρόπον οἱ Ῥωμαῖοι ἤρπαζον τὰς Σαβίνας. Ὁ φίλος μου, ἐκστατικὸς ἐκ τῆς παραδόξου ταύτης ἀρπαγῆς τῷ λέγει.

— Ἡξεύρετε ὅτι δὲν σᾶς τὴν δίδω!

— Ἐννοεῖται, ἀπαντᾷ ὁ κλέπτης ἀπερχόμενος. Βεβαίως κλωπεῖα τις γινομένη ὑπούλως, δολίως θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ἐπιλήψιμος· ἀλλὰ τέλος πάντων ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τις ὅτι τοῦτο ἦτο τίμιον.

Ὑπάρχουσιν ὑπηρέται, μεταξὺ τῶν πιστοτέρων, οἵτινες οὐδεμίαν συνειδότος τύφιν αἰσθάνονται ὑπεξαίρουντες ὁπώρας τινὰς, ἢ ποτήριον οἶνοπνεύματος, ἢ πλακούντιον· ὅ,τι τρώγεται ἢ πίνεται δὲν συμπεριλαμβάνεται ἐντὸς τῆς καλοβούλου αὐτῶν τιμιότητος. Ἀτιμος θὰ ἐθεωρεῖτο ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἐνομίζετο ἱκανὸς νὰ δολιευθῇ εἰς τὸ παιγνιόχαρτον· ἀλλ' ἅμα ὡς ἐκ τύχης ἢ ἐκ δόλου μάθῃ ἀπόβρητόν τι, οἷ ἡ δημοσίευσίς θὰ ἐπιδράσῃ βεβαίως ἐπὶ τῶν δημοσίων χρεωγράφων, σπεύδει εἰς τὸ χρηματιστήριον ὅπως παίξῃ.

Γινώσκω πολλοὺς ἄνδρας, οἵτινες δὲν διστάζουσι ν' ἀπατήσωσι τὸ δημόσιον ταμεῖον διὰ ψευδῶν κηρύξεων πωλήσεων κτημάτων, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἡ πολιτεία δὲν εἶναι τι. Ἄλλ' εἶναι πλέον ἢ τι· εἶναι ἅπας ὁ κόσμος, καὶ ἅπας ὁ κόσμος παριστῶν ὅ,τι ἱερώτερον ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπάρχει, ἦτοι τὸν νόμον. Ἀδιάφορον διαπράττει τις προθύμως τὸν δόλον τοῦτον, καίτοι ἐπιβαρύνεται διὰ ψεύδους καὶ συχνάκις διὰ ψεύδους σεσημασμένου.

Δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἀναμνησθῶ περὶ τούτου προκειμένου χωρὶς νὰ γελάσω καὶ χωρὶς συνάμα νὰ ἐκπλαγῶ, τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἑνὸς τῶν ἀρίστων μου φίλων. Ἐχει περὶ πάντων τῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν χρημάτων ἀκάμπτους ἀρχὰς. Ἀπόλυτόν τι ἐν τῇ τιμιότητι, ἀθρόοτητα προβαλίνουσαν μέχρις ἱπποτισμοῦ, ἅτινα πάντα ἀπέδωκαν αὐτῷ ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἐπίθετον δὸν Κισσάτος. Ὁ κ. Χ. λοιπὸν ἐπανήρχετο ἐκ Βελγικῆς μετὰ τῆς πενθερᾶς του. Ἡ ἀξιόλογος κυρία

ἡγόρασεν ἐν Μαλλίνῃ ὥρατα τρίχαπτα, ἅπερ ἔκρυψεν ἐντὸς τῶν κιθωτίων αὐτῆς μεταξὺ τῶν φορεμάτων δεξιότατα. Ὅτε ἔφθασαν πλησίον τῶν μεθορίων, ὁ γαμβρός της τῇ λέγει.

— Μὴ λησμονήσητε νὰ φανερώσητε τὰ τρίχαπτα.

— Ἀλλὰ θὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ πληρώσω βαρύτατα τέλη.

— Ἀλλ' ὀφείλετε τὰ τέλη ταῦτα.

— Ὅφείλω! Εἰς τίνα; διατί;

— Διότι ὑπάρχει νόμος ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς ἐπιβάλλων δασμὸν.

— Μὴ ἐγὼ ἔκαμα τὸν νόμον τοῦτον; Μὴ ἐζητήσαν τὴν γνώμην μου περὶ τούτου; Ἐγὼ αὐτὸν τὸν νόμον τὸν εὐρίσκω παράλογον, ἄδικον, καταπιεστικὸν, καὶ δὲν καταλαμβάνω πῶς ἀνὴρ ὡς σὺ φιλελεύθερος ἐπιδοκιμάζεις τοιαύτην τυραννίαν. Ἀπαλλάσσομαι· αὐτὸ εἶναι τὸ δικαίωμά μου.

— Ἀλλὰ τοῦτο, πενθερά μου, εἶναι λαθρεμπόριον, καὶ τὸ λαθρεμπόριον εἶναι δόλος!

— Ἀρχεῖ, ἐπανελάβην ἐκείνη ξηρότατα. Δὲν ἔχεις, νομίζω, τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ μὲ μάθῃς τὰ χρέη μου· νὰ σιωπήσῃς λοιπόν.

Ἐσιώπησεν ἐκεῖνος· ἀλλ' ὅτε ἤρχισεν ἡ ἔρευνα τῶν κιθωτίων, ὁ δὲ τελώνης ἠρώτα τοὺς ταξειδιώτας, εἰ ἐῖχόν τι νὰ δηλώσωσιν, ὁ φίλος μου μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ γαλήνης ἀπήντησε.

— Ναί, κύριε· ἡ κυρία ἔχει τρίχαπτα ἐκ Μαλλίνης, τὰ ὅποια, νομίζω, πρέπει νὰ πληρώσωσι δικαίωμα εἰσαγωγῆς.

Φαντάσθητι, ἀναγνώστα, τὴν ὀργὴν τῆς δεσποίνης. Οὐδὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὁ τελώνης ἦτο παρὼν· ἠναγκάσθη νὰ ἀνοίξῃ τὰ κιθώτια, νὰ ἐκτυλίξῃ τὰ δέματα τῶν τριχάπτων καὶ πληρώσῃ δασμὸν, ὅστις ἐφάνη αὐτῇ λίαν ὑπέρογκος. Κατὰ πᾶν τρίχαπτον, ὅπερ ἐδείκνυε, καὶ κατὰ πᾶσαν ποσότητα χρημάτων, ἅπερ ἀπέτιεν, ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς μανιώδη βλέμματα καὶ ὑποκώφους ἄρας, ἃς ἐκεῖνος ἤκουε μετ' ἀταράχου φλέγματος. Ἀλλ' ἡ ἱστορία ἔσχε λύσιν ὅλως ἀπρόοπτον. Ἡ τιμιότης τοιαύτην ἔχει ἐπίδρασιν, ἔστω καὶ ἐπ' ἐκείνων ἐτι οὐς παροργίζει ἢ καταδικάζει, ὥστε μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ τελώνου, ὅτε οἱ ὁδοιπόροι ἔμειναν μόνοι, ἡ πενθερὰ τοῦ φίλου μου στραφεῖσα πρὸς αὐτὸν, μετὰ μικρὰν σιγὴν, «Γαμβρέ μου (τῷ λέγει) εἶσαι τίμιος, ἐλθέ νὰ σὲ ἀσπασθῶ».

Ἰδοὺ μακρότατον προοίμιον ποῦ δὲ τείνει, καὶ ποῦ ἄγουσι πᾶσαι αἱ φιλοσοφικαὶ αὗται σκέψεις; Εἰς ἐν μόνον ἰδιάζον γεγονὸς, ὁπόθεν πατήχθησαν, καὶ ὑπερπαρουσιάζει εἰς τὴν σκηνὴν τὸ ἀντικείμενον τῆς μελέτης ταύτης, τὴν ἐν τῇ παιδικῇ δηλονότι ἡλικίᾳ τιμιότητα.

Ἀπὸ τινων ἐτῶν διετήρουν φιλικὰς σχέσεις μετὰ

μητρὸς, ἣτις μειδιδῶσα ἀποκαλεῖ με ἠθικὸν αὐτῆς σύμβουλον. Ὅσάκις ἡ τῶν τέκνων αὐτῆς ἀγωγὴ διεγείρει αὐτῇ σπουδαῖόν τι ζήτημα οἰκογενειακόν, κοινοποιεῖ μοι τοῦτο καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται μεταξὺ ἡμῶν ἀλληλογραφία, καθ' ἣν αἱ ἐπιστολαὶ ἐκείνης ἐμβαθύνουσι· πολλάκις εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων μᾶλλον ἢ ὅσον ἐκείναι ἃς ἐγὼ γράφω.

Δίδω λοιπὸν τὸν λόγον εἰς τὴν μητέρα ταύτην. Ὑπο τὴν γραφίδα αὐτῆς ἡ ἀφήγησις ἔσται ἐναργεσττέρα.

Β'.

2 ἰουλίου 1876.

Γηραιέ μου φίλε. Γινώσχετε ὅτι ἀπὸ ἐπταετίας ὁ υἱὸς μου μὲ εἰσῆγαγεν εἰς τὸν κόσμον τῆς σκέψεως καὶ τῆς συνειδήσεως. Σήμερον ἐμβάλλει με εἰς ἄνεκφραστον ἀνησυχίαν, πᾶσαι δὲ αἱ περὶ ἠθικῆς κληρονομίας ιδέαι μου ἀνατρέπονται. Ἐθάρβουν ἐπὶ τὰς ἀγαθὰς ρίζας καὶ τὴν καλὴν καταγωγὴν. Ἡ μεγίστη μου εὐφροσύνη, συζευγνυμένη μετὰ τοῦ συζύγου μου, ἦν ἡ πρὸ παντὸς ἄλλου μέριμνα, ὅπως τέκνα τοιοῦτου ἀνδρὸς ὡς πεποικισμένα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δι' ἐμφύτου χρηστότητος καὶ διὰ τιμιότητος ἀδούλου. Ἀλλὰ μικρὸν τι γεγονὸς ἐτάραξέ μου τὴν διάνοιαν.

Ἐὰν ἦτο μεμονωμένον οὐδὲν αὐτὸ προῤῥένοι μοι φόβον, ἀλλὰ διαβατικά τινα συμπτώματα, ἄσαφῆ τινα δείγματα διήγειραν τὴν περὶ τούτου μέριμνάν μου.

Γραῖά τις θεία συγκατοικοῦσα μεθ' ἡμῶν ἔχει μανίαν τινὰ, ἀρκούντως κοινὴν παρὰ τοῖς συνηλικιώταις καὶ συγχρόνοις αὐτῆς, τὴν μανίαν δηλαδὴ τοῦ προμηθεύεσθαι. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι τὰ πλήρη πανικῶν ἄρμαλεῖτα ἦσαν τὸ καύχημα τῶν μαμμῶν ἡμῶν, τὰ δὲ πλήρη ἡδυσμάτων ἡ χαρὰ αὐτῶν. Ἡ γραῖα θεία μου ἔχει συρτάριόν τι ὅπου ἀποταμιεύει δύο ἢ τρεῖς λίτρας σακχάρου· εἰς τεμάχια, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐπὶ ἓνα μῆνα τὴν τακτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πρωῒνου αὐτῆς καφέ μετὰ γάλακτος καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ἀνθονάματος. Ἡ ἐπταετὴς θηρευτικὴ δεξιότης τοῦ τέκνου μου τάχιστα ἀνίχνευσε τὸν θησαυρὸν ἐκεῖνον, καὶ ἔμα ως ἡ γραῖα θεία μου ἀπουσίασῃ, ἰδοὺ πάραυτα ὁ λεηλάτης εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον ὡς λύκος, ἀποσπᾷ τὴν κλεῖδα τοῦ συρταρίου, οὗ τὸν κρυφθῶνα ἀνεκάλυψε, καὶ συλεῖ τὴν ἀποθήκην μετὰ τῆς προσοχῆς ἐκείνου ὅστις μελετᾷ καὶ πάλιν νὰ ἐπανέλθῃ. Μέχρι τοῦτου οὐδὲν βεβαίως τὸ σοβαρὸν· ἡ ἠθικὴ πολλῶν παίδων δὲν ὑπερβάνει πάντοτε τὴν τῶν ὑπηρετῶν· ὅ,τι τρώγεται δὲν λογίζεται· τὸ κλέπτειν τραγήματα εἶναι εὐτελής τις μόνον κλοπὴ, ὅ,τι δ' ἐν τῇ κλωπείᾳ ταύτῃ ὡς σκιὰς ὑπάρχει ἐπέρχεται προσέτι ὡς ἐλαφρυντικὴ περίστασις. Ἀλλ' ὅμως ἐν μόνον μὲ καταπλήττει καὶ

μὲ λυπεῖ, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀποσπωμένη κλείς.

Ἐὰν τὸ συρτάριον ἠνοίγετο, εἰάν ὁ πειρασμὸς παρήγετο ἐν τῷ τέχνῃ μου ἀπροσδοκῆτως, εἰάν ἄπαξ μόνον εἰς αὐτὸν ὑπέκυπτεν ἤθελον συγχωρήσει, ἤθελον δικαιολογήσει αὐτόν· ἀλλ' ἡ προμελέτη, ὁ συνδυασμὸς, ἡ δευτέρα εἰς τὸ πλημμέλημα πτώσις ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ κλωπεῖαν. Γινώσκει ὅτι πράττει κακῶς, ἐπειδὴ κρύπτεται· αὐτὴ ἡ ἐν τοῖς δόλοις αὐτοῦ περίσκεψις, ἡ περὶ τὸ διακρίνειν τούτους τέχνη, ὅπως δύνηται νὰ ὑποκρύπτῃ ἐπαναλαμβάνων συνάμα αὐτοὺς, ταῦτα πάντα προδίδουσι πνεῦμα δόλιον, ὅπερ συχνότατά ἐστιν ὁ σύντροφος τῆς ἀτιμίας. Οὕτως, ὅτε ἡ γραῖα θεῖα μου, ἥτις γινώσκει τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτῆς, ἐπειδὴ τὸ συρτάριον αὐτῆς κρατεῖται ὡς βιβλίον δαπάνης, τὸ δὲ σύνολον τῶν τεμαχίων διαιρεῖται εἰς τόσους σωροὺς, ὅσα κύπελα καρὲ καὶ ποτήρια ἀνθονάματος κατὰ μῆνα δαπανᾷ· ὅτε λοιπὸν μοι εἶπε. «Μοὶ ἀφῆρατε δύο τὴν τρίτην, τρία τὴν ἐπαύριον, ἐν μόνον τὴν κυριακὴν», τοσοῦτο κατελυπήθην ἐπὶ τῇ ἐπιτηδεΐᾳ ταύτῃ αὐξήσει τῶν μικρῶν τούτων κλωπειῶν, ὅσον ἐξ αὐτῶν τῶν κλοπῶν αὐτοῦ. Ταράττομαι ἄρά γε ἀδίκως; Ἀπαντήσατέ μοι.

Ἀπῆντητα ἀμέσως.

Μήτε πολὺ μήτε ταχέως ἐκπλήττεσθε. Συχνότατα εἰς τοὺς παῖδας ὑπάρχει μικρά τις πονηρία ἢ μᾶλλον μικρά τις ἀγριότης· ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἡ ἰδέα τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι τὰ μάλιστα συγκεκριμένη, ἡ δὲ διάκρισις τοῦ σοῦ καὶ τοῦ ἐμοῦ ἔγκειται γενικῶς εἰς τὸ λαμβάνειν τὸ σὸν καὶ ποιεῖν αὐτὸ ἐμόν. Τὸ ἔργον καὶ ἡ τιμὴ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ εἶναι ἡ μέχρις ἀρετῆς καὶ καθήκοντος ἀνύψωσις τοῦ σέβειν τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἄλλων. Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ὁ πολιτισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγὴν, καὶ ἐπομένως ἐν περιπλέον ἔχετε νὰ διδάξητε τὸν υἱὸν ὑμῶν. Εἰς ταῦτα προσθετέον ὅτι ἡ γαστριμαργία ἔχει τὸ μέρος αὐτῆς ἐν τῇ μικρᾷ δολιότητι τοῦ ὑμετέρου υἱοῦ, ἣν καὶ ἐξηγεῖ. Οὐδὲν ἄρα τὸ ἐμπνέον ὑπερβάλλοντα φόβον, οὐδὲν παραπλήσιον ἐκτάκτου μοχθηρίας ἐν τῷ ὑμετέρῳ τέχνῳ. Ἀρξασθε μόνον τῶν μαθημάτων ὑμῶν ὅσον τάχος.

Μετά τινος ἡμέρας ἔλαβον τὴν δευτέραν ταύτην ἐπιστολήν.

10 ἰουλίου 1876.

Ἡ ἀνησυχία μου ἀπέβη λύπη. Δὲν δύναμαι πλέον ν' ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ υἱός μου δὲν εἶναι τίμιος. Κρίνατε περὶ τούτου. Ἐκάστην πρωΐαν ἀπέρχεται εἰς γειτονικόν τι παιδαγωγεῖον καὶ ἐπανέρχεται τὴν ὥραν τοῦ γεύματος. Ἡ πρωτὴν αὕτη ἀναχώρησις καὶ ἡ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀπουσία πρῶρμησαν ἡμᾶς νὰ συστήσωμεν αὐτῷ μικρὸν τινα ὑπολογισμὸν

τῶν προγευμάτων αὐτοῦ, τῶν διασκεδάσεων, τῶν περιπάτων τῆς πέμπτης. Ἐχει, κατὰ φράσιν τινὰ οἰκογενειακὴν, τὸ μικρὸν του χρηματοφυλάκιον.

Καίτοι τὰ χρήματά μου δὲν εἶναι τοσοῦτο ἐπιμελῶς κεκρυμμένα, ὅσον τὸ συρτάριον τῆς θεῖας μου, οὐχ ἥττον μετρῶ καὶ θέλω νὰ πράττω τοῦτο. Μεγίστη λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς μου, ἡ δδύνη, ὅτε ἐνόητα ὅτι ὁ υἱός μου ἐπλήρωσε τὸ σχολιακὸν αὐτοῦ θυλάκιον ἐκ τοῦ ἰδικοῦ μου. Τὸ πρῶτον ἀπέκρουσα ταιχύτην ὑπόνοιαν· ἐνόμισα ὅτι ἐσυκοφάντουν αὐτόν, ἀλλὰ χθὲς καταβᾶσα τυχαίως εἰς τὸν κῆπον ἀφῆκα ἐξ ἀπροσεξίας ἐπὶ τῆς μικρᾶς τραπέζης τὸ χρηματοφυλάκιόν μου, οὐτινος εἶχον μετρήσει τὸ περιεχόμενον. Ἦτο κυριακὴ, ἡμέρα ἀργίας. Ἐξέρχομαι τῆς αἰθούσης, κατέρχομαι εἰς τὸν κῆπον, ὅπου ἀνέμενόν με ξένοι εἰς ἐπίσκεψιν ἐλθόντες· ὁ υἱός μου ἔπαιζεν ἐκεῖ μετὰ τῆς ἀδελφῆς του. Εἰσέρχομαι εἰς τὸ δασύλλιον μετὰ τῶν ξένων μου, ὅτε αἶφνης διὰ τῶν δένδρων βλέπω τὸ παιδίον λάθρα εἰσδύσαν εἰς τὴν αἶθουσαν, καὶ μετὰ δύο λεπτὰ ἐξελθὼν ζωηρὸν καὶ τεταραγμένον. Εἰσέρχομαι, τρέχω εἰς τὸ χρηματοφυλάκιόν μου· ἐλλείπουσιν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐν φράγκον καὶ πεντήκοντα ἑκατοστά. Τοῦτο ἦν φρικῶδες!

Ἐπεσα ἐπὶ ἀνακλίντρου κλαίουσα. Διὰ τὰ τέκνα βεβαίως ὅτι εἰς τοὺς γονεῖς ἀνήκει φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ εἰς αὐτά. Λέγουσιν ἴσως καθ' ἑαυτὰ ὅτι ὑπεξαιροῦσι παρ' ἡμῶν ἀπλῶς μόνον τὸ ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Τὸ σφάλμα αὐτοῦ, θέλω νὰ πιστεύσω, εἶναι ἀπλῆ μόνον ἄγνοια καὶ πλάνη τοῦ συνειδότος, ἀλλ' ἴσως εἶναι ἐπίσης καὶ σπέρμα ἀνιάτου ἠθικῆς ἀσθενείας. Οὕτως ἄρχονται οἱ ἄτιμοι. Ἡ πρόωρος αὕτη μοχθηρία ἀναφαίνεται ἐνίοτε εἰς τὰ τέκνα τῶν τιμιωτάτων γονέων. Ὁ υἱὸς ἐνδὲς τῶν ἐπιστηθιωτέρων φίλων ἡμῶν ἐκκαίδεκα ἐτῶν ἐξεβλήθη ἐκ τοῦ λυκείου, ὡς κλέψας παρὰ τινος συμμαθητοῦ αὐτοῦ πεντάφραγκον. Ἐὰν τοιοῦτό τι δυστύχημα συνέβαιnen ἡμῖν, ἀγνοῶ τί θὰ ἐγίνετο ὁ σύζυγός μου. Φρίττω ἀναλογιζομένη τί ἤθελε πράξει, εἰάν ἀπλῶς μόνον ἐμάνθανε τὴν κλωπεῖαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τίνα ἀπόφασιν δέον νὰ λάβω; Πῶς νὰ κόψω τὸ κακὸν ἐν τῇ ρίζῃ αὐτοῦ; Πῶς νὰ καταπνίξω ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ τὴν ἀρχομένην ταύτην κακίαν; Προκειμένου περὶ ἠθικῆς θεραπείας δίδω πίστιν εἰς ἐκείνας καθ' ἃς αὐτὸς ὁ πάσχων εἶναι καὶ ἰατρός. Δὲν πιστεύω ὅτι τὰ δηλητηριώδη ταῦτα φυτὰ εἶναι ὅλως ἀβλαβῆ, εἰμὴ μόνον ὅταν ἀποσπᾷ τὰ αὐτὰ αὐτὸς ὁ πάσχων ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ μετ' ὀργῆς ἅμα καὶ ἀγανακτήσεως. Τοῦτο ζητῶ μέσον τι, μέσον τελικόν, ριζικόν, διανοῖγον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς αὐτόν τοῦτον. Πρέπει νὰ μάθω τί συμβαίνει, τί κρύπτεται ἐν αὐ-

τῷ. Πρέπει νὰ μάθω τί εἶναι, τί δύναται ἡ εἰδε-
χθῆς αὕτη φαγέδαινα, ἡ ἐμφωλεύουσα ἐν τοῖς μυ-
χαιτάτοις τοῦ τέκνου μου. Ἐὰν εὐρίσκητε μέσον τι,
γράφατέ μοι τοῦτο· ἐὰν δ' εὕρω ἐγὼ αὐτὴ τοιοῦτο,
θέλω γράψαι πρὸς ὑμᾶς.

15 ἰουλίну 1876.

Εὖρον. Αὐριον ἀποπειρῶμαι. Ὅ,τι πειρῶμαι
εἶναι σοβαρώτατον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους θὰ ἴδω καθα-
ρῶς. Τρέμω ὡς ἐν παραμονῇ ἐγγειρήσεως, καθ' ἣν
ἐξενεχθήσεται ἡ ἀπόφασις τοῦ ἱατροῦ, λέγοντος·
«Ὁ υἱὸς ὑμῶν ἀπόλλυται ἢ ὁ υἱὸς ὑμῶν δύναται
νὰ σωθῇ».

Μετὰ δύο ἡμέρας.

Ἴδου τί συνέβη. Συνήλθομεν καὶ οἱ τρεῖς ἐν τῇ
αἰθούσῃ, ὁ σύζυγός μου, ὁ υἱός μου καὶ ἐγώ. Ὁ
παῖς ἔγραψε θέμα. Τότε διὰ φωνῆς τεταραγμένης
μὲν ὀλίγον, ἀλλ' ἣν προσεπάθουν νὰ καταστήσω
ἥσυχον, λέγω πρὸς τὸν σύζυγόν μου.

— Ἐχω, φίλε μου, νὰ σοὶ ἀνακοινώσω λυπη-
ρὰν εἰδήσιν.

— Ὅποιαν!

— Συμπαθεῖς καὶ σὺ, ὡς ἐγώ, πρὸς τὸν μικρὸν
ἡμῶν ὑπηρέτην, τὸν Ἰωσήφ;

— Νομίζω· εἶδον αὐτὸν γεννώμενον· ἐξήτησα
αὐτὸν παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ πρὸ τριωνκαίδεκα
ἔτων, ὅτε ἐγκαλουχεῖτο εἰσέτι, διὰ τὴν ἡμετέραν
ὑπηρεσίαν. Εἶναι τέκνον ἀγαθῶν γονέων. Τὸν
ἀγαπῶ πολὺ. Τί λοιπὸν συμβαίνει;

— Οἱ ἐπαινοί σου, φίλτατέ μοι, καθιστῶσι
δυσχερεστέραν τὴν ἀπάντησίν μου.

— Λέγε!

— Ἐ, φίλε μου, φοβοῦμαι ὅτι ὁ Ἰωσήφ δὲν
εἶναι τίμιος.

— Ὁ Ἰωσήφ δὲν εἶναι τίμιος, δὲν εἶναι χρη-
στός! Ἀδύνατον.

— Ἐὰν σοὶ ἔλεγον ὅτι εἶμαι σχεδὸν βεβαία,
πλέον παρὰ σχεδὸν βεβαία, ὅτι ἔκλεψεν.

— Ἐκλεψεν! ἀνέκραξεν ὁ σύζυγός μου. Ἐκλε-
ψεν! ὁ Ἰωσήφ! Πότε; Παρὰ τίνος; Τί! Τίνας
ἀποδείξεις ἔχεις περὶ τούτου;

— Ἀπόδειξιν προφανεστάτην. Ἐμὲ ἔκλεψε.

— Σέ! . . . Μεθ' ὅσα δι' αὐτὸν ἐπράξαμεν! Ἀφοῦ
ἀνεθρέψαμεν αὐτὸν ὡς ἴδιον ἡμῶν τέκνον! Ἀλλὰ
θὰ ἦτο τόσον τερατώδες. . . ὡς ἐὰν ὁ υἱὸς ἡμῶν. . .
Πῶς τὸ παρετήρησας;

Πρὸς στιγμὴν ἔμεινα ἄνευ ἀπαντήσεως καὶ πα-
ρηκολούθουν διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸν υἱόν μου.

Ἐγένετο ὀλίγον τι ὠχρὸς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς
συνδιαλέξεως, ἡ δὲ γραφὶς αὐτοῦ, καίπερ κεκλι-
μένου πάντοτε ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἔστη· ἤκουεν.

Ἐπανελάθον λοιπὸν βραδέως.

— Πρὸ τινων ἡμερῶν ἀφῆκα ἐκ λήθης τὸ χρη-

ματοφυλάκιόν μου ἐπὶ τῆς τραπέζης ταύτης (Μι-
κρά τις ταρχή κατέλαβε τὸν υἱόν μου). Ἐγίνω-
σκον ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενον (Ἐκάστη λέξις
ἠῤῥανε τὴν ταρχήν τοῦ υἱοῦ μου). Κατέβην εἰς
τὸν κῆπον, ἀφῆσασα τὸν Ἰωσήφ ἐδῶ πλησίον τῆς
βιβλιοθήκης, ἣν ἐκαθάριζεν καὶ παρὰ τὴν ὁποίαν
τὸν ἤκουον περιπατοῦντα. Αὐτὸς μόνος εὐρίσκετο
εἰς τὰ δύο ταῦτα δωμάτια. Μετὰ τινος στιγμᾶς
περιπάτου ἐπανερχομαι ἀμέσως καὶ ἀκούω ἄτα-
κτα βήματα. Εἰσέρχομαι εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἐν
ᾗ δὲν εὐρίσκετο πλέον ὁ Ἰωσήφ. Τρέχω εἰς τὸ
χαρτοφυλάκιόν μου· ἔλειπον δύο ἀργυρᾶ νομίσματα
(Ὁ υἱός μου ἐγένετο πελιδνός). Ἡ κλοπὴ λοιπὸν
εἶναι προφανής. Καὶ τώρα, φίλε μου, τί ποιητέον;

Ὁ σύζυγός μου ἐτήρει σιγὴν. Ἐφαίνετο βαθέως
συγκεκινημένος. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τὸ συνήθως
γαλήνιον, προέδιδε σημεῖα ἐκτάκτου ταραχῆς.
Τέλος ἀπήντησέ μετὰ φωνῆς ἡλλοικωμένης.

— Ἐν μόνον μένει . . . νὰ εἰπωμεν τὰ πάντα
πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ. Οἱ ταλαίπωροι! Ὅποῖον
δυστύχημα! Καρδίαι τόσον τίμαι. Τί θ' ἀπογείνη
ὁ πατήρ! Φαντάζομαι τί θὰ ἐδοκίμαζον ἐγὼ ἐὰν
ἐμάνθανον ὅτι ὁ υἱός μου! . . .

Ἐσιώπησε· τὰ συνεχῇ αὐτοῦ δάκρυα ἀνέκο-
πτον τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

Παρετήρουν τὸν υἱόν μου, τὰ χεῖλη αὐτοῦ ἔτρεμον.

— Ἀλλὰ τί θὰ εἶπης πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ,
φίλε μου;

— Σοὶ τὸ εἶπον· ὅ,τι συνέβη!

— Θὰ διώξης τὸν Ἰωσήφ;

— Ἄν θὰ τὸν διώξω! Ποτὲ νὰ μὴ τὸν ἴδω, ἀνέ-
κραξεν. Οἱ κακοῦργοι μοὶ προξενοῦσι φρίκην.

Ἐξεπλάγχην ἐπὶ τῷ ἁλλοιωθέντι προσώπῳ τοῦ
υἱοῦ μου! Ἡμεῖς αἱ μητέρες, λίαν ταχέως καμ-
πτόμεθα, ἐπανελάθον δὲ γαληνιαίως.

— Ἠσύχασε φίλε μου· σκέφθητι ὅτι ὁ Ἰωσήφ
μόλις εἶναι δέκα τριῶν ἐτῶν. Δυνατὸν εἰσέτι νὰ
διορθωθῇ. Παιδίᾳ τινὰ δὲν ἔχουσι τὴν συναίσθησιν
τῶν σφαλμάτων των. Πράττουσι τὸ κακὸν, διότι
ἄγνοοῦσιν ὅτι τοῦτο εἶναι κακόν (Ἠμίλουν περὶ
τοῦ υἱοῦ μου ὅπως συνδιαλλάξω αὐτὸν πρὸς τὸν
ἴδιον ἑαυτὸν του). Δὲν θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ προσ-
παθήσωμεν ν' ἀπευθυνθῶμεν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ
παιδὸς τούτου καὶ νὰ τὸ κάμωμεν νὰ αἰσθανθῇ
τὸ σφάλμα αὐτοῦ;

— Μόνον ἡ ῥάβδος, ἀπήντησεν ὁ σύζυγός μου,
δύναται νὰ τὸν κάμῃ νὰ αἰσθανθῇ τὸ σφάλμα αὐτοῦ.
Ὅ,τι ἐπράξεν εἶναι ἀδικαιολόγητον. Σοὶ ὑπόσχο-
μαι νὰ καταστείλω τὴν ὀργὴν τοῦ πατρός του·
διότι καθὼς τὸν γνωρίζω εἶναι τρομερός. Ἀλλ' ἐὰν
μὲ ζητήσῃ συμβουλὴν, θέλω συμβουλεύσει αὐτὸν
ἀδιστάκτως.

— Τί θέλεις τὸν συμβουλευθεῖς;

— Νὰ περιορίσῃ ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐντὸς φυλακῆς.

— Νὰ τὸν φυλακίσῃ! ἀνέκραξα μετὰ τρόμου· διότι ἕως ἐκεῖ δὲν προσέβαιναν ἡ σκέψεις μου (Ὁ υἱός μου ἐγένετο παλιθνότατος ἐκ τοῦ τρόμου). Νὰ τὸν φυλακίσουν τόσον μικρὸν, ἀκόμη παιδίον σχεδόν! Ἡ θλίψις αὐτοῦ θὰ ᾔηται ἀπελπισία.

— Τόσῳ τὸ καλλίτερον· τὸ μάθημα θὰ ᾔηται ἰσχυρότερον. Ἄλλως δὲ καὶ τοῦ ἀξίζει! Ἦως! βλέπομεν καθ' ἑκάστην δυστυχῇ μικρὰ πτωχὰ ἐξελίσσονται διὰ τῆς καθεύξεως κλοπᾶς, ἃς δικαιολαγεῖ ἡ πείνα, ἡ ἀμάθεια, ἡ ἐγκατάλειψις, καὶ οὐ φεισθώμεν ἡμεῖς τὴν πεινὴν ταύτην εἰς παῖδας κλέπτοντας ἐκ φαύλης κλίσεως. . . . (Ἐφρίξα εἰς τὴν λέξιν ταύτην). Ναί, ἐκ φαύλης κλίσεως! καθόσον περιφρουροῦντο ἐκ τοῦ πειρασμοῦ διὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ ἐδιδάχθησαν περὶ τοῦ κακοῦ διὰ τῆς ἀγωγῆς. Ἐὰν ὑπάρχῃ μέσον τι πρὸς σωτηρίαν τοῦ Ἰωσήφ, τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ἡ κάθειρξις. Ἰσως δὲν εἶναι ἀδιόρθωτος· ἀλλὰ βαρεῖά τις τιμωρία δύναται μόνη νὰ διορθώσῃ αὐτόν. Δέον ὅπως πρὶν ἢ τὸν παραδώσωμεν εἰς τὴν κοινωνίαν μάθῃ διὰ τοῦ πόνου τῆς ταπεινώσεως ὅτι ἡ τιμιότης μόνη ἐστὶν ἡ βάσις τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, καθόσον ἄνευ αὐτῆς οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει ἢ ψεῦδος, ἀδικία, ληστεία καὶ μῖσος. Ὑπάγω νὰ γράψω εἰς τὸν πατέρα τοῦ Ἰωσήφ.

Ὁ σύζυγός μου ἐγερθεὶς διηυθύνθη εἰς τὸ δωμάτιον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ υἱός μου παραχθὲς ὡς ὑπ' ἐλατηρίου, ἠγέρθη ταυτοχρόνως καὶ δρακῶν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἔπασσε χαμαί. Ἐφαίνετο θέλων νὰ βίβῃ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐφώνει μετὰ τρομερᾶς ἀναμίξεως ὀλολυγμῶν καὶ δακρύων.

— Δὲν θέλω! Δὲν θὰ ὑπάγῃς! Δὲν θὰ γράψῃς! Ὁ Ἰωσήφ εἶναι ἄθωος. Ἐγὼ, ἐγὼ εἶμαι ὁ ἐνοχος.

— Σὺ! ἀνέκραξεν ὁ σύζυγός μου, ἐγείρων αὐτὸν βιαίως.

— Ναί· ἐγὼ, εἶπε τὸ παιδίον, οὗ ὁ τρόμος ἐξέλιπε πρὸ τῆς συναισθήσεως τοῦ κινιῦν τοῦ συντρόφου αὐτοῦ. Ναί· ἐγὼ, ἐγὼ ἔλαβον τὰ χρήματα τῆς μητρός μου. Ἐμὲ πρέπει νὰ ρίψῃς εἰς τὴν φυλακὴν. Θέλω ἐκεῖ νὰ μὲ σταίλῃτε. Ἐχετε δικαίον! Τιμωρήσατέ με, τιμωρήσατέ με.

Καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἐξέλιπεν ἐν τοῖς δακρύοις.

Ὁ σύζυγός ἔπεσεν ἐπὶ ἀνακλίντρου καταβεβλημένος. Ἐπωφελήθη τοῦτο ὅπως ἐγείρω τὸ παιδίον, λάβω αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας μου, ὁδηγήσω εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, λέγουσα «Μεῖνε αὐτοῦ». Εἶτα ἐπανῆλθον πρὸς τὸν σύζυγόν μου.

— Εἶπε τὴν ἀλήθειαν! Εἶναι ἐνοχος! Τὸ ἐγνώριζον. Ἐνόμιζον, ὡς σὺ, ὅτι φοβερόν μάθημα ἦτο

ἀναγκαῖον. Ἀπεπειράθην τοῦτο! Ὅσον σκληρὸν καὶ ἄν ᾔηται ἐπικροτῶ εἰς αὐτό. Ἡ ὁμολογία καὶ ὁ τρόπος μάλιστα τῆς ὁμολογίας ἐξαλείφουσι κατ' ὀλίγον τὸ πταῖσμα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Τὸ πταῖσμα ἦτο παιδίον, ἡ ὁμολογία εἶναι ἀνδρὸς. Τὸ βάθος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καταδείκνυται καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῆ δὲν εἶναι χαμερπής. Πράυνον τὴν ὀλίφιν σου, φίλε μου, συνετρίψαμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄψεως. Ὁ υἱός σου θὰ ᾔηται ἄξιός σου.

Ὁ σύζυγός μου δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀπαντήσῃ· ἠγέρθη ἐν τούτοις, μὲ ἠκολούθησε καὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον, ὅπου ἔκρυφα τὸ παιδίον. Δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ. Ἐκπληκτος, σχεδὸν ἀνήσυχος, ὁρμῶ πρὸς τὸ παράθυρον. Καὶ τί βλέπω; Ὁ υἱός μου τρέχων ὀπισθεν τοῦ Ἰωσήφ, ὅστις ἦτο κάτωθεν τοῦ περιστυλίου, βίπτεται εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ δίδει αὐτῷ μικρὸν ὥρολόγιον, ὅπερ ἠγόρασε διὰ τῶν χρημάτων τῶν φιλοδωρημάτων αὐτοῦ. Ὁ Ἰωσήφ ἠρνεῖτο μετ' ἐπιμονῆς τὸ ὥρολόγιον.

— Λάβε, λάβε, Ἰωσήφ, τῷ ἔλεγεν ὁ υἱός μου, σὲ παρακαλῶ.

Ἡ σκέψις αὐτοῦ ἦν ἐμάντευσα βαθέως μὲ συνεκίνησεν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐπανορθῶσαι, τοῦ ἀνταμεῖψαι τὸ ἄδικον, ὅπερ δὲν προῤῥένησε μὲν, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ πραξενήσῃ εἰς τὸν σύντροφον αὐτοῦ, ἡ ἰδέα τοῦ ἱκανοποιῆσαι αὐτὸν διὰ τὴν ἄδικον ὑπόνοιαν, ἥτις ἐπεσκίασεν αὐτὸν ἕνεκεν αὐτοῦ, ἐφάνη μοι ὡς ἐκ καρδίας λεπτῆς προσερχομένη, ἥτις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ᾔηται μοχθηρά. Ἐπανελθοῦσα αὐτῆς πρὸς τὸν σύζυγόν μου, εἶπον αὐτῷ.

— Ἠσύχασας;

— Τραῦμα τοσαῦτο βαρὺ δὲν θεραπεύεται τοσοῦτο ταχέως, μοὶ ἀπήντησεν ἐκεῖνος. Συνεκινήθη, ἀλλὰ δὲν παρηγορήθη.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀπῆλθον ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ υἱός μου.

— Κύριε, λέγει ὁ Ἰωσήφ, ἰδοὺ τὸ ὥρολόγιον ὅπερ ὁ κύριος Μαυρίκιος ζητεῖ κατὰ πάντα τρόπον νὰ μὲ πείσῃ νὰ λάβω· ἀλλὰ δὲν θέλω. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὲ τὸ δώσῃ ἐπειδὴ τοῦ τῷ ἐδώρησαν. Δὲν ἔχει οὕτω, κύριε;

Ὁ σύζυγός μου ἔμεινε πρὸς στιγμὴν ἀναυδός. Δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του.

— Καλῶς πράττεις, Ἰωσήφ, εἶπεν εἰς τὸν μικρὸν ὑπηρέτην· τὸ νὰ μὴ οἰκειοποιῇσαι ὅ,τι δὲν σοὶ ἀνήκει εἶναι τιμιότης, τὸ δὲ ν' ἀρνῆσαι ὅ,τι νομίζεις πρέπον νὰ μὴ λάβῃς εἶναι τι καλλίον· ἦτοι ἀθρότης. Δίδεις οὕτως εἰς τὸν υἱόν μου διπλοῦν μάθημα, τὸ ὅποῖον, ὡς ἐλπίζω, θὰ ἐπωφεληθῇ. Λάβε τὸ ὥρολόγιον, σοὶ τὸ διατάσσω. Πήγαίνε, παιδί μου.

Ὁ Ἰωσήφ ἐξῆλθε συγκαχυμένος ὅσον καὶ εὐτυχής.
Ἀκολουθῶς ὁ σύζυγός μου ἐπλησίασε τὸν υἱὸν
αὐτοῦ καὶ τῷ λέγει.

— Σοὶ ὑπόσχομαι νὰ λησμονήσω ὅ,τι συνέβη,
ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρφ' ὅτι θὰ ἀναπολῆς τοῦτο πάντοτε.
Ε. ΛΕΓΟΥΝΕ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΜΑΡΓΟΥΝΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Μ'.

*Δαβίδῃ τῷ Ἐσχελίῳ, σοφωτάτῳ ἀνδρὶ, Μά-
ξιμος ταπεινὸς ἐπίσκοπος Κυθήρων ἐρρῶ-
σθαι ἐκ Χριστοῦ.*

Ἐκάτερόν σου τῶν γραμμάτων ἐκομισάμην, ἐκά-
τερον καὶ αὖθις τὴν τῆς σῆς φιλοκάλου ψυχῆς
ιδίαν τρανῶς ἐμφανίζον καὶ οἷον ὁλόκληρον αὐτῆς
τὸν τύπον, ταῦτό δ' εἰπεῖν καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐκ-
μαγεῖτον ἐναπομαζάμενον. Τί δ', ὦ πρὸς τῶν Χαρίτων
ἀδελφῶν ὑμῶν ἡμεῖς Ἐσχέλιε δέος καὶ ἀμάθειαν κα-
τασκώπτῃ οὕτω πεφυκὼς πρὸς τὸ γράφειν, ὥς μηδε-
νὶ τῶν πρωτείων παραχωρεῖν; Εἴπω τι βούλει καὶ
περιττόν, πλὴν ἀλλὰ συγγνώμης, καὶ τοῦ ὑγινοῦς
ἐχόμενον; Ἐγὼ σε καὶ θεολογίας τῆς ἀκριβοῦς ἐπὶ
πολὺ ἤκειν ἐξ ὧν γράφεις διατεκμαίρομαι. Ἡ τί
γὰρ ἄλλο σοὶ βούλεται ἢ τῶν ἀνομοίων δογμάτων
ὥς ἐπὶ πλάστιγγος ὀρθοτάτῃ ἐπίκρισις; Ἐμοὶ δὲ
πάλιν ἐρύθημά τι μετ' αἰδοῦς ὁσῆς, ὦ Ζεῦ φίλιε, ἐπὶ
τῆς παρειᾶς ἐπήνθει τὰ σὰ μεταξὺ διερχομένων
καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλον καὶ πῶς ἐπαισχύνεσθαι
εὐπρεπέστερα τῆς παρ' ἑμοὶ εἰκόνης καθαρῶν τὰ
ἀποσιτάματα; Προσνεμέσθω σοὶ καὶ τοῦτο τῷ κα-
λοκάγαθῳ τοῦ τρόπου· καὶ γὰρ καὶ τῶν ἐραστῶν
οἱ σφοδρότερόν ποτε πρὸς τοὺς ἐρωμένους τὸ φίλτρον
ἐξάψαντες, καὶ πάντων οὕτοι ὥσιν ἀσχημονέσονται,
ἀλλ' ὅτι μόνον ἐκεῖνοι ὑπερορῶσιν, ὅσον ἂν εἴποι τις
ἔδοξαν, εὐειδέστατοι. Τί δ' ἐγὼ σου πρότερον, τί δὲ
δεύτερον καὶ τί μετὰ τοῦτο ἐς μέσον παραγάγω;
Τὸ περὶ τὴν φράσιν περικαλλῆς ἢ τὴν τῶν ὧν με-
τέρχη, θεωρημάτων ἀκρίθειαν; Τὸ ταπεινὸν σου
τοῦ φρονήματος καὶ ὑπέρτερός τις τιφόντι τυγχάνης
ὧν, ἢ τὸν περὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ καλὰ τῶν σπου-
δασμάτων διακαῇ ἔρωτα; ἢ καὶ πάντ' ἀθρόως καὶ
τούτων ἐφ' ἑκάστῳ ἐξόχως ὀνομάσω σε ἀξιεράστον;
Ἀλλ' ἀνῆλθ' σοὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ γὰρ τῶν ἀνωτέρων
ἐγκωμίων θερμὸς ἐραστής οὐ πέφυκας. Παῦσαι οὖν
ποτε, ὦ γενναῖε, ἡμᾶς ταῖς ὕβρεσι καταπλημμυρῶν·
ὕβρις γὰρ ὄντως τοῖς μὴ πρὸς ἀξίαν ἐπαινουμένοις
τῶν ἐγκωμίων ἢ ἐκβασίς καὶ οὐδεὶς μάρτυς ἀλλό-
τριος τῶν ὧν τις σύνοιδεν ἑαυτῷ ἀξιοπρεπέστερος.
Εἰδ' οὖν καὶ τὸς ἐξορχήσομαι τὰ ἀπορρήτοτερα, καὶ

μὴ αἰρῆ, ἐξεικονίσω σοὶ ὁ ἀρχαῖος ἐγὼ καὶ παμ-
πάλαιος τάχα δὲ καὶ Κρονίων ἐν τοῖς λόγοις ἀπό-
ζων εἰς πάντων ἐπίδειξιν ὁλόκληρον τὸν διάκασμον,
ἵσως οὐκ ἀμοιρήσω τῶν καθηκόντων χρωμάτων καὶ
τὴν γραφικὴν οὐ φευσθήσομαι. Ταῦτα μὲν εἴτε
παιζόντων εἰρήσθω εἴτε σπουδαζόντων ἡμῶν.
Αὐτὸς δ', ὦ θαυμασίε μοι κεφαλῇ, ἢ σοὶ καθ' ἡδο-
νὴν τοῦ λοιποῦ ἡμῖν κέχρησο καὶ σοὶ καὶ οἷσις ἂν
βούλοιο μορφωθείμεν, εἰ μόνον καὶ τοῦτό σοι ἐπέ-
ραστον. Προσπεπιδεῶκέ μοι τὰ τῆς εὐφροσύνης καὶ
τοῖς σοφοῖς Φριδερίκου τοῦ κοινοῦ ἡμῶν φίλου ἐν-
τετυχηκότι γράμμασι καὶ σοὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις
καὶ παρὰ τοῦτο μεγίστας οἶδαμεν χάριτας τοιού-
του καλοῦ τὰς ἀφορμὰς προξενήσαντι. Τὴν τῶν
ῥωμαϊκῶν ἱστοριῶν ἀποδεξάμεθα βίβλον, πρὸς δὲ
καὶ τοὺς κατ' ἐπιτομὴν βίους τῶν ἁγίων. Καὶ ἀγα-
πῶμεν μὲν οἷς κέκρικας καὶ ἀντὶ τούτων τῇ σεμνο-
πρεπείᾳ σου χάριτας ἔχομεν, δυσχεραίνομεν δὲ
ἐφ' ὅς οὕτως ἡμᾶς δυσπίστους λελόγισαι, ὥστε καὶ
ἄλλοθεν ποθεν τὰ τῆς τιμῆς αἰρεῖσθαι προερευνᾶν.
Ὅτι δὲ περὶ τῆς τῶν χρημάτων κατὰ βολῆς ἡμῶν
οὐ διαμεμήνυκας, οὐ μετρίως ἠνιόθημεν. Ἀλλ' ἐπι-
τάττοι· ἂν τοῦ λοιποῦ ὅτῳ καὶ ὅπως ἢ καὶ ποῖα
συναλλαγῇ, καὶ ταχυτήτος τῆς ἐνδεχομένης ἐπὶ
τοῖς προσταχθεῖσιν οὐ φεισόμεθα. Πέμπομέν σοι
τὰς τῶν τοῦ Νύσσης λόγων ἐπιγραφὰς, οἱ παρ' ἡ-
μῖν σώζονται, καὶ εἴ τι ἂν σοὶ περὶ τούτου δοῖτο,
ἐπίστελλε. Τὸ τοῦ Ἰωσήπου περὶ τῆς τοῦ παντὸς
αἰτίας τοιαύτην ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν ἐωράκαμεν,
Φλαβίου Ἰωσήπου ἐκ τοῦ πρὸς Ἐλ-
ληνας λόγου, ἢ Πλάτωνος περὶ τῆς τοῦ
παντὸς κίττιος ἐν δυοῖ φύλλοις χάρτου διελημ-
μένον. Ἀλλ' οὐκ ἐξεγένετο ἡμῖν, νῆ τοὺς λόγους,
εὐπορήσαι τῆς ἀντιγραφῆς, εἰ καὶ ὁσῆς οἷόν τε ἦν
σπουδῆς παρὰ τοῦ ἔχοντος ἐξητήσαμεν, ἐλπίζομεν
μέντοι τῆς ἀπονοίας τοῦ ἀνδρὸς περιέσεσθαι. Τὸ δὲ
τοῦ Φίλωνος οὐδέπω καὶ νῦν εὑρεῖν που ἔδυνήθη-
μεν. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν, θεσπεσία κεφαλῇ, δια-
μεμνηνύσθω, Ἐσχέλιε, αὐτὸς δὲ καὶ ἀνέχου τῶν ἡ-
μετέρων ψελλισμάτων, ἐπειδὴ τοῦτο προήρησαι,
καὶ τῶν σῶν ἡδυσμάτων ἡμᾶς μὴ ἀποστερήσεις
καὶ προστάττοις μὲν τὰ κατὰ δύναμιν ἡμετέραν,
ἐπιτελοίης δὲ καὶ τὰ ἡμῖν καταθύμια, ὅσον ἦκεν
εἰς τὴν τῶν βιβλιαρίων ἐκδόσιν καὶ Φριδερίκῳ τῷ
σοφωτάτῳ συστήσεις.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΑ'.

*Τῷ παραγιωτάτῳ πατριάρχῃ Κωνσταντι-
νουπόλεως κυρίῳ Ἰερεμίᾳ Μάξιμος.*

Οὐ μικρόν τι συμβάλλειν μοι ἔδοξεν εἰς τὸν . . .
βίον ἢ τῶν κατὰ τοῦτον διαπρεψάντων ἱερῶν ἀν-
δρῶν πολιτεία, παναγιώτατε δέσποτα, οἷόν τι κέν-